

УДК: 271.222(497.11)(73)
Примљено: 18. октобра 2010.
Прихваћено: 25. новембра 2010.
Прегледни рад

Српска политичка мисао
број 4/2010.
год. 17. vol. 30.
стр. 237-252.

Мирољуб Јевтић

Факултет политичких наука, Београд

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ДИЈАСПОРА И ЈЕДИНСТВО ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У САД

Сажетак

На једној територији, или у једном граду може постојати само једна епархија у складу са православном еклисиологијом. Зато није добро да се две православне јурисдикције нађу на истој територији. Ова чињеница се среће у случају САД, Аустралије или Западне Европе. Дакле, постоји више од једне епархије у једном граду, која се поклапа са другом. .

Ако истражујемо положај Српске православне цркве са те тачке гледишта, ми ћемо врло често наћи да на истој територији поред Српске православне цркве постоје и друге православне јурисдикције. Дакле, на истој територији можемо наћи грчку, српску, бугарску, руску и друге православне цркве.

С друге стране Православна црква у Америци је основана у циљу да окупи све православне вернике у САД, али до сада је успела да окупи само мањи део православних верника. Далеко највећи део православних верника остао је везан за националне цркве, као што су грчка, српска, бугарска итд. Али, с друге стране, очигледно је да би ова црква радо да укључи у себе све православне вернике у САД.

Са те тачке гледишта, јасно је да се интереси Српске православне цркве, као и других православних цркава, разликују од политике Православне Цркве у Америци

Кључне речи: Српска православна црква, Јединство, Православна црква у Америци, Националне јурисдикције, Политички интерес

Једно од најважнијих питања са којима се суочава Политикологија религије као млада наука¹⁾ јесте питање организације верских заједница и политичке последице које због тога настају. У овом тексту ће се обрадити деловање српске православне цркве у САД и њен однос са осталим православним заједницама у тој земљи а посебно са Православном црквом у Америци.

Са првим српским усељеницима у САД донета православна вера онако како су је неговали Срби. Први досељеници Срби стизали су у САД, пре берлинског конгреса 1878, године²⁾. Први записани и познати усељеник у САД српске народности био је Ђорђе Шагић. Он је касније променио име у Џорџ Фишер. У САД је стигао 1815. скоро пре два века.³⁾ Али прави велики талас је кренуо тек после берлинског конгреса 1878. г. У ствари, тада масовније креће ка САД православна дијаспора уопште. Како су до берлинског конгреса једине независне православне државе биле Русија и Грчка то су грчка и руска дијаспора биле најјаче. Јер су ове две државе једине могле да се масовније ангажују у помагању својих иселењеника. Поготову што је царска Русија имала у своме поседу једну од садашњих држава САД, Аљаску. Аљаску је на име за 7,2 милиона долара Русија продала САД 1867. г.⁴⁾ Православна црква у САД је одмах на почетку национално организована. Руска православна црква је имала своју територијалну организацију на просторима САД још од 18 века⁵⁾

Како су Срби и Руси веома блиски словенски народи. Са јако сличним језицима који се уз изванредан напор дају разумети, то су Срби који су стигли у САД у црквено-јурисдикцијском смислу добровољно прихватили да буду под управом руских владика. Слична је била ситуација са другим православним народима који су полако пристизали у САД. Они су бирали између једино постојећих православних јурисдикција руске и грчке. Православни Албанци који су били у самој матици под јурисдикцијом грчке цркве су и

1) Jevtic Mirosljub, «Political Science and Religion», *Politikologija religije* br. 1/2007 Vol. I, dostupno i na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume1_no1/Political_science_and_religion.pdf (2.10.2010)

2) Спасовић Станимир, *Историја српске православне цркве у Америци и Канади 1941-1991*, издање Источник, Епархије канадске, Торонто, Канада, штампано у Београду 1997, стр. 1.

3) Карапанџић М. Боривоје, *Срби и Српска православна црква у Америци и Канади*, Светосавска књижевна заједница, Београд, 2007. стр. 37.

4) 2008 *The New York Times, Almanac*, стр. 178.

5) Спасовић, исто

у САД поступили исто и били у саставу грчке цркве⁶⁾. Те су цркве постојале у правном систему који је дефинисан уставом и законском регулативом САД⁷⁾. Тако су се православне цркве шириле на територији САД. Када би која од њих достигла одређену бројчану снагу онда се она издвајала од заједница у којима је претходно била и формирале би се посебне заједнице. Тако се српска православна заједница издвојила из руске. Тај процес није био кратак. После вишедеценијског функционисања под јурисдикцијом руске цркве српска заједница одлучила је да иступи из ње и стави се под јурисдикцију митрополије у Београду. Ова је одлука донета на Црквено-народном сабору 1913. г.⁸⁾ Први светски рат је омео реализацију ове идеје. После рата обновљена је српска патријаршија са седиштем у Београду и на тај начин знатно ојачана и проширена територијално ушла у нову еру. Патријарх Димитрије је послао из Србије епископа Николаја Велимировића да у САД оствари идеју Црквено народног сабора из 1913. године. Под вођством епископа Николаја 1921. године створена је Епархија америчко- канадска СПЦ (Српска православна црква). Њен први администратор био је до 1. новембра 1923. поменути епископ. Први стални епископ Епархије америчко- канадске СПЦ био је владика Мардарије Ускоковић⁹⁾. У таквим условима деловала је српска црква у Америци. На идентичан начин деловале су и остале православне цркве. Тако да су православни били подељени као и протестанти на више самосталних целина. Оваква врста организације је саставом одговарала верској слици САД. САД су већински протестантска земља настала на таласима протестантске културе¹⁰⁾. А у америчком протестантизму је постојање бројних деноминација сасвим природна ствар. У тим условима када је услед чињенице да су све верске заједнице биле мањинске и када је било нормално, као што је и данас, да сваки дана настају нове, долазак православних није био ништа друго до настанак једне нове заједнице. Тако су се православни веома лако прилагодили америчком верском мозаику. И свака православна коцкица у том мозаику је деловала самостално. Самосталност је

6) Јевтић Мирољуб, *Шинтари и ислам*, Грагомотајица, Пњавор, 1995.

7) О томе како се верске заједнице дефинишу другде, нпр. у Европи, погледати нпр. Flere Sergej. «Registration of Religious Communities in European Countries», *Политикологија религије*, бр. 1-2010, год. IV, доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume4_no1/7%20-%20sergej%20flere.pdf (3.10.2010)

8) Спасовић, исто, стр. 2.

9) Исто

10) Јевтић Мирољуб, «Position of President and Religion within Political System of USA», *Политикологија религије*, бр. 2-2007, година II, доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume1_no2/Miroljub_Jevtic.pdf (3.10.2010)

утицала да се свака посебна православна заједница осећала сасвим добро у том милеу.

Међутим та ситуација се разликује од онога што се сматрало уобичајеним и канонски дефинисаним када је организација православне цркве у питању. Према учењу православне цркве у једном те истом простору се не могу налазити две аутокефалне православне цркве. Тачније речено православна црква је организована у епархије односно владичанства. А према томе схватању на једној територији постоји само једна епархија. Значи не може иста улица имати два епископа. При томе етнофилетизам тј. национално одређивање Цркве није дозвољено. Јер Црква није створена да би спашавала нације него душе. Тако да би сви припадници православне цркве на једном простору требало да буду у саставу исте црквене организације, без обзира којој нацији, раси или лингвистичкој групи припадају. У САД се десила сасвим супротна ствар. Ту постоје различите цркве, јурисдикције национално дефинисане на истом простору. Тако да се исти делови града, ако у њима живе православни Срби налазе под јурисдикцијом српске, Руси руске, Грци грчке, православни Сиријци антиохијске итд цркве. Па имамо ситуацију да се у разним градовима Америке једна поред друге налазе, српска, грчка, руска или антиохијска православна црква.

Све то утиче да су православље и православни у Америци административно разједињени, а због разноразних разлога понекад веома често и жестоко посвађани. То противуречи смислу православља као форме хришћанства. Оно попут савих осталих религија учи да су сви припадници те конфесије једно тело и једна душа уједињени у Вери у Исуса Христа. Шта то значи најбоље се види из једне од дефиниција Цркве коју је дао Бранко Цисарж ‘‘Црква као правна институција је видљива заједница људи, које спаја једно исто учење и заједничко веровање у Христа и његове установе ради служења Богу чиме се постиже вечно спасење’’¹¹⁾. Међутим то није утицало на разједињеност. Разједињеност је била на националном плану али и међу припадницима исте нације и у оквиру исте цркве. Као пример за први случај узећемо сукоб између православних Албанаца и Грка¹²⁾. А као пример сукоба унутар истог етничког корпуса, узећемо пример раскола унутар српске православне цркве у САД и раскола унутар руске заједнице. До сукоба унутар српске заједнице дошло је 1963. године када је део српске православне дијаспоре у САД одбио одлуку врховних црквених

11) Перић Димшо, *Црквено право*, Правни факултет Београд, Београд, 2006, стр. 17.

12) Панагопулос Алексиос, *Политички зналај деловања православне цркве у Албанији, 1990-2005*, докторска дисертација, ФПН, Београд, 2009.

власти да јединствену епархију за САД и Канаду подели на три епархије. А повод за то била је чињеница да је дотадашњи епархијски архијереј Дионисије Миливојевић био смењен од стране црквених власти односно Светог архијерејског синода и сабора¹³⁾. Последице такве чињенице биле су веома озбиљне и по Цркву у САД и по цркву у Србији односно тадашњој Југославији. Српска дијаспора у САД није велика као нпр. ирска или италијанска, али није ни безначајна у сваком погледу. Поготову стога што може да делује и међу остале православце који узети заједно чине важан део америчког етничког и верског мозаика. Док је српска црква у САД била јединствена, до те 1963, надлежни старешина Цркве епархијски архијереј или народски владика имао је духовну власт над свим оним Србима који су на територији САД себе сматрали члановима цркве. Те наредбе, које је он издавао, су формално само црквене. Али је свакоме ко се мало разуме у људску природу јасно да духовни оци имају далеко већу власт и да она издалека превазилази духовне потребе верника. А она се, хтели - не хтели, тиче и понашања верника у политици и економији. Зато што то није могуће избећи. Јер човек је целовито и комплексно биће. У његовој природи је да буде отац, муж или супруга и мајка, политички делатник, домаћин али и верник. И свака од тих функција утиче једна на другу и није их могуће одвојити. Зато је инсистирање на грубом секуларизму неприродно и немогуће.¹⁴⁾ Ако тако гледамо на ствар онда је јасно да је са постојањем јединствене епархије, владика задужен за САД а то је у то време био Дионисије Миливојевић имао могућност да битно, а на неке Србе утиче и пресудно. Како је интерес државе Србије односно комунистичких власти тадашње Југославије у чијем је саставу Србија била, било важно да контролише српску православну дијаспору која је била антикомунистички оријентисана. Било је веома важно да на челу америчке епархије православне цркве буде човек на кога би се могло утицати. А владика Дионисије то није био. Истовремено од интереса власти САД било је да има неку централну адресу на коју може да се обрати ако жели да утиче српску православну заједницу. Поделом епархије на три одједном су се створиле три адресе са којима се морало комуницирати. И не треба објашњавати колико то отежава посао свима онима којима је сарадња са српском православном заједницом била потребна. Али у том моменту је то, поред црквених потреба, одговарало власти-

13) Карапанчић, исто, стр. 158.

14) Погледати о томе тему броја: Secularism versus religion, у *Политикологија религије*, бр. 2-2009, год. III. http://www.politicsandreligionjournal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=19%3A-iii--2--2009&catid=8%3AArhiva-izdanja&Itemid=9&lang=en (11.10.2010)

ма комунистичке Југославије јер од владике Дионисија нису могли очекивати ништа добро. Ако се подсетимо да је група људи која се декларисала као верници чак и хтела изврши агентат на ондашњег диктатора Југославије Јосипа Броза, постаје јасно колико Црква може помоћи за решавање најважнијих проблема. Властима САД то свакако није одговарало. Јер је владика Дионисије, који је жестоко осуђивао комунистички режим, подршку за своју делатност морао да тражи од власти САД. А онда је власт САД могла за то да тражи одређене против-услуге. Сада када се јединствена српска православна заједница у САД поделила на три епархије са владикама који су били везани за Београд, користи од тога је могла много више да има власт из Београда него власт САД. Слична је била ситуација са руском црквом. Део руске заједнице који је отишао у емиграцију после комунистичке Октобарске револуције је оптужио цркву у Русији да је под директним утицајем комунистичких власти из Москве и одбила је да се подчињава одлукама које су у Москви доношене. Та Црква је позната као загранична Црква¹⁵⁾. Иницијативе Цркве из Београда да реализује своју идеју резултирала је поделом унутар СПЦ у САД. Следбеници владике Дионисија су формирали своју посебну цркву која није признавала централу у Београду. Међу верницима је настао велики раскол. Они су кренули у такмичење у изградњи бројних цркава широм америчког континента. Тако да се десило да у непосредној близини имамо цркву која је припадала заједници која је у јединству са централом у Београду и цркву која признаје владика Дионисија. Та подела је развијала страшне проблеме. Људи су били у завади. Новац се бацао на изградњу цркава које нису биле објективно потребне. Духовно јачање је било ометено расколничким сукобима. Али исто тако и борба да се стање у матици промени. Од свега тога највише користи су имале комунистичке власти у Београду. Јер је црква тамо где је била најјача била подељена и тиме слабила борбу за политичке промене у Србији односно Југославији, које су требале да резултирају променом аутократског система у демократски.

Онај део цркве и верника који је остао веран Светом архијерејском синоду у Београду, и који је би већински је кренуо у одлучну акцију развијања православне духовности међу својом паством и ојачавању њиховог унутрашњег јединства. Што се раскола тиче они су чинили све да се раскол превазиђе и да се расколнички део

15) Preobrazenskij Aleksandar, *The Russian Orthodox Church: 10th to 20th century*, Moscow 1988, Упореди и са Sotnichenko Alexander, »Islam-Russian Orthodox Church Relations and State i the post Communist Russia«, *Политикологија религије*, бр. 2-2009, год. III. Доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume3_no2/Analiza%203.pdf (10.10.2010)

врати под окриље патријаршије у Београду. Сада је ситуација била далеко повољнија за те акције јер су се у САД налазиле три владике. А њихова концентрисана делатност је обећавала да успех неће изостати. Воља да се јединство цркве на територији САД и Канаде оствари је посебно изражена на ванредном црквено-народном сабору одржаном маја месеца 1964 године у Детроиту у САД. На овој конференцији донете су веома важне одлуке. Оне се тичу како односа унутар православне црквене заједнице у САД тако и односа са осталим православним Црквама на територији САД и хришћанским црквама уопште. То је било време када је српска црква из Београда одлучила да приступи најважнијој екуменској хришћанској организацији у свету Светском савезу цркава. Истовремено је српска православна заједница у САД активно радила на заједничком деловању свих православних цркава које на територији САД постоје. У одлукама сабора у Детроиту је јасно истакнуто да је тамошња српска православна црква чланица целокупне православне заједнице у САД, јер је чланица најважније институције свеукупног православља Конференције православних епископа САД¹⁶⁾. Конференција православних епископа је практично најважније тело православних цркава у САД. Преко њега се остварује јединство православних цркава на тлу САД. Поред јединства са православнима српска црква у САД је у Детроиту потврдила и сарадњу са важним протестантским црквама у САД као нпр са епископалном¹⁷⁾

После Детроита српска црква у САД је наставила и да и даље егзистира као подељена, али је у исто време чињено све што је било у моћи да се раскол превазиђе. Када је на чело српске православне цркве дошао сада покојни патријарх Павле, интензитет акција на превазилажењу раскола је интензивирао. Напори су уродили плодом тако да је после дугих преговора 23. и 24. априла 1991. године дошло до састанка представника двеју јерархија, са једне стране представника расколничке цркве а са друге представника српске патријаршије из Београда. Састанак је одржан у просторијама српске патријаршије у Београду. Обе делегације су биле у највишем саставу. Патријаршијску делегацију је преводио патријарх Павле а расколничку њен тадашњи поглавар митрополит Иринеје, који је челу расколничке цркве наследио тада покојног митрополита Дионисија¹⁸⁾. На састанку је постигнут договор да расколничка црква призна јурисдикцију патријаршије у Београду и тако поново

16) Карапантић, исто, стр. 170.

17) Исто

18) Сапасовић, исто, стр. 455.

постане део СПЦ чије је седиште у матици. Расколницима који су учинили тај уступак учињени су следећи уступци од стране патријаршије. Пре свега признато је постојање расколничке цркве, која је прихваћена под називом Новограчаничка митрополија, признато је рукоположење односно хиротонија дотада постављених епископа расколничке цркве, постојећи Свети синод расколничке цркве је признат под називом епископски савет Новограчаничке митрополије¹⁹⁾.

Признавање јурисдикције од стране патријаршије подразумева да ће од сада нове владике Новограчаничке митрополије бити бирани од стране Светог архијерејског сабора у Београду али на предлог Епископског савета Новограчаничке митрополије. Жалбе против владика дотада расколничке митрополије решава њихов Савет епископа, али ако се нека странка жали, онда се жалба упућује Синоду СПЦ, крајњу одлуку доноси Архијерејски сабор и против ове одлуке нема више права жалбе.²⁰⁾ Тиме се види да је расколничка црква постала потпуни део СПЦ из Београда. Тако је на територији САД остварено пуно црквено јурисдикцијско јединство међу припадницима српске православне заједнице

Али ова позитивна чињеница за јединство СПЦ у Америци и јединство православља у тој земљи има и једну негативну последицу. Тиме се још више усложио мозаик православних преко Атлантика. Већ је речено да би према учењу православне цркве било потребно да на једној територији постоји само један епископ, без обзира на верску и националну припадност, али да то није тако, јер постоје посебне националне аутокефалне цркве у истој улици. Сада је признато стање које је успостављено још 1963. приликом раскола да постоје и по двојица српских владика у истој улици па и истој стамбеној згради. Односно да у једној великој згради постоји један стан који признаје духовну власт новограчаничког владике, а одмах у суседном стану може да живи станар који прихвата духовну власт једног од владика оне три епархије које су формиране после раскола. Тиме је слика православне заједнице у САД још више усложена.

Данас слика СПЦ у САД делује овако. Сада тамо постоје следеће епархије: чикашко-либертивилска, источно-америчка, западно-америчка и новограчаничка- средњезападно америчка.

Ове епархије исто као и епархије других православних цркава које постоје на америчком континенту су у принципу национал-

19) Исто, стр. 456.

20) Исто

но организоване. Тачније речено доминира у називима највећег броја њих одређење да припадају појединим нацијама :српска, бугарска, румунска итд. Мада је по православном учењу то непримено, јер Исус није дошао на земљу да спашава нације већ људе. Зато би суштински цркве морале бити наднационалне. Уосталом и СПЦ која у називу има придев српски није национална црква. Јер у свом саставу има и аутономну Православну охридску архиепископију. А у њеном саставу доминирају људи који су национално опредељени као Македонци. Већ је, више пута, речено да би на једној територији требало да постоји једна црквена организација. Како је црквена организација код православних била распрострањена на територијама појединих држава у којима је доминирала једна нација тако се у одређивању те цркве користила та чињеница. Отуда имамо српску, грузинску, руску итд. цркву. У САД је као усељеничкој држави то било друкчије. Није било православних Американаца при формирању државе па није било ни америчке православне цркве. Међутим са временом код дела православних усељеника, припадника пете шесте генерације, развијао се осећај припадности САД, односно код њих је почело да преовладава осећање да су они Американци. А неки су то и били с обзиром да су многи рођени у мешовитим браковима, па се веза са нацијама порекла изгубила. Али су они остајали православни. У складу са тим почели су да прилагођавају и црквени живот. У служби је почео да преовладава енглески језик и полако је почело да се развија америчко православље. Као резултат тога створена је посебна "Православна црква у Америци". Нисмо случајно ставили овај назив под наводнике. Јер је то њено службено име "Orthodox Church in America- ОСА"²¹). Врло се јасно види да је самим именом ова црква показала да се одриче сваке етничке везе и да покушава да окупи све православне у САД. Дакле она дискретно показује амбицију да се на територији САД православни организују онако као су организовани у другим земљама. Дакле да практично укине постојање посебних православних заједница које имају етнички назив у своје имену. Ова Црква чији је скраћени назив на енглеском ОСА је аутокефалност добила 1970 године²²). Ова црква је претходно била у саставу руске православне патријаршије са седиштем у Москви. Затражила је аутокефалност од мајке цркве. У томосу - акту којим се добија аутокефалност тадашњи руски патријарх Алексеј други је јасно истакао да је ситуација у вези са православнима у САД противна учењу православне цркве која подразумева јединство а

21) <http://www.oca.org/HSindex.html> (15.10.2010)

22) <http://www.oca.org/DOCtomos.asp?SID=12> (15.10.2010)

не безброј јурисдикција. И да управо у том смислу и додељују аутокефалност својој дотадашњој митрополији. Из тога произилази намера да једног дана, ако је то могуће, сви православни буду под јурисдикцијом једне цркве на територији САД. О томе московски патријархат каже²³ ”Дуги низ година Руска православна црква је мајчинском љубављу и бригом пратила развоје православне цркве која се развијала на америчком континенту. У последњих неколико деценија она је са тугом примећивала несрећну појаву мноштва црквених јурисдикција, што је привремени феномен и то није стална норма о томе каква треба да буде канонска организација Православне цркве у Америци, зато што је то противно природи канонског православног црквеног јединства²³). Из овог сасвим јасно произилази да је постојање посебних националних православних црквених јурисдикција противно канонима православне цркве. И да се руска црква слаже да то треба да престане. Због тога је овој дотадашњој дијацези руске цркве на америчком тлу додељена аутокефалност. А када се одређивало њено име оно је врло смишљено дефинисано као ”Православна црква у Америци”. Значи чак не, ни као Православна црква Америке, већ православна црква у Америци. Са јасном намером да буде позив националним јурисдикцијама на америчком тлу да приступи овој цркви. Део националних јурисдикција је тако и поступио. Тако да данас у оквиру ОСА егзистирају: албанска, румунска и бугарска православна заједница²⁴). Али како видимо ту нису многе друге православне заједнице. Тако да идеја о окупљању свих православних у оквиру једне такве цркве остаје далеки идеал. Оно што је најважније је чињеница, која је подцртана у томосу о додели статуса аутокефалности, и коју је изрекла једна помесна и национална организована црква - руска. А то је да је садашња организација православних цркава у САД супротна од канонски дефинисаног јединства православних, која подразумева једну јурисдикцију на једној територији. То значи да ОСА има подршку у канонима да на неки начин захтева да се и остали православни прикључе њеној јурисдикцији. Али како видимо то се не дешава. Тако српска православна црква из дана у дан јача своје позиције на америчком континенту и развија свој паралелни црквени живот. Нормално не чини то само српска православна црква него и све остале православне цркве. Основно

23) Исто

24) <http://www.oca.org/CAdioceses.html?SID=7> (15.10.2010); О односу Бугарске и православља погледати у Serafimova Maria, «Religious and Politics: The Case of Bulgarian Orthodox Church», *Политикологија религије*, бр. 1-2007, год. I, доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume1_no1/Religious%20and%20politics%20-%20the%20case%20of%20bulgarian%20ortodox%20church.pdf (14-10-2010)

питање које се може поставити јесте: шта су разлози за онемогућавање административног уједињавања православних заједница у САД. Пре свега разлог за то је сама црквена ситуација у САД где нема националне цркве и где су они који су утемељили Америку досељеници из Европе и Афро-американци организовани у безброј малих протестантских заједница. Па је верска расцепканост на неки начин нормална верска слика у САД. Затим православље су донели припадници појединих националних заједница и држава. Православље је стигло у САД са руском влашћу на Аљасци и представљало је руску царску круну. Дакле Аљаска је била део Русије и тамо је формирана национална црква Русије. Када су остали православци стигли и они су се организовали на исти начин. И то је трајало све 1970. До тада су све православне заједнице биле јасно мање или више етнички формиране. ОСА је формирана тек тада и то пре свега од руске цркве, па је самим тим од свих осталих била схваћена као прирепак Русије. Друго православне заједнице желе да очувају свој идентитет. И то је један од главних разлога што се и многи не баш религиозни: Срби, Грци, Сиријци прикључују цркви јер она чува њихов национални идентитет. То им омогућава везу са матицом и учешће у политици и економији матичних земаља. Када се узме број људи који из појединих земаља иде у емиграцију и цифра девиза коју они сваке године шаљу у матицу, постаје јасно да ни матичним земљама није у интересу да се олакша денационализација и интеграција њихових сународника у Англоамеричку масу, која би се много лакше одвијала када не би постојале помесне православне цркве у дијаспори. А посебно у тако важној земљи какве су САД. Кад се има у виду да се религија никако не може одвојити од утицаја на економију и политику. Јер религије су погледи на свет који имају своје ставове и о тиме питањима. Па исто тако и православље²⁵⁾.

То се посебно види у политици. Нема земље на свету којој није важно да своје интересе што боље представи у САД. У том смислу скоро све земље формирају своје, лоби групе које делују у Вашингтону и у Њујорку где је седиште ОУН. За лобирање је јако важно наћи људе који одлично знају језик, обичаје, људе и методе којима се може остварити неки интерес у САД. А дијаспора је у том смислу веома важна. Она је део америчког миљеа познаје земљу, има везе и ако има и људе и новац онда је посао упола оба-

25) О односу економије и православља погледати Ђурић Живојин, «Православна религија у Србији и савремена неолиберална економска политика», у *Политикологија религије*, бр. 1-2007, год. I, доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume1_no1/Pravoslavna_religija_u_Srbiji_i_savremena_neoliberalna_ekonomaska_politika.pdf (16-10.2010)

вљен. А ако би се православна дијаспора утопила у “Православну цркву у Америци” ту би се много лакше изгубио национални идентитет и проблеми који муче матицу постали далеки, неразумљиви а самим тим и недовољни мотив за борбу за интересе бивше матице у САД. Зато земљама из којих је потекла православна дијаспора у САД никако није у интересу да се она утопи у јединствену православну цркву.

Исто је случај са српском, православном дијаспором. Ако погледамо како ствари стоје онда ће нам све то бити много јасније. Сада у САД постоје четири епископије како смо рекли. На челу три од четири су епископи који су рођени у матици. Само је једна епископ рођен у Америци. То је митрополит чикашко-либертвилски Христофор, који је умро августа 2010²⁶⁾. После смрти митрополита Свети синод из Београда је за администратора ове епархије именовано садашњег поглавара српске православне цркве патријарха Иринеја²⁷⁾. Тиме се види да се из Београда престонице Србије контролише живот српске православне дијаспоре у САД. Када би она била део Православне цркве у Америци, епископи би били бирани тамо и не би имали никакве везе са Београдом. Тако да се од њих не би могла очекивати никаква помоћ, већа него што је могућа помоћ од било које друге православне цркве. Због тога је у Београду у оквиру владе Србије основано и министарство за дијаспору²⁸⁾. То министарство преко епархија српске цркве у САД одржава везу са српским православним исељеницима у САД и преко њих може да остварује и интересе Србије, онолико колико је српска православна дијаспора у САД јака.

Имајући у виду оно што је речено у томосу о аутокефалности Православне цркве у Америци сви представници православне дијаспоре, па самим тим и српске у САД настоје да остваре идеју о свеправославном јединству на други начин, ако већ не постоји јединствена православна црквена јурисдикција. То се остварује на нивоу “The Standing Conference of Canonical Orthodox Bishops in the Americas (SCOBA)”, “Сталне Конференције канонских православних епископа Америке”. Ова институција је основана 1960. године. Дакле десет година пре него што је створена Аутокефална православна црква у Америци створена је СКОБА. СКОБА се састаје два пута годишње и разматра сва питања која се тичу право-

26) http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/preminuo_mitropolit_hristofor_kovacevic.55.html?news_id=197494 (13.10.2010)

27) http://www.midwestmetropolitanate.org/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=26 (13.10.2010)

28) <http://www.mzd.gov.rs/cyr/default.aspx> (13.10.2010)

славног јединства. Чланице СКОБЕ: Грчка православна архиепископија Америке, Српска православна црква у Северној и Јужној Америци, Румунска православна архиепископија у Америци, Православна црква у Америци, Представништво московске патријаршије, Антиохијска православна архиепископија у САД, Америчка карпатско-руска епископија у САД, Бугарска источно-православна епископија у САД, Канади и Аустралији, Украјинска православна црква у САД и Албанска православна епископија Америке Albanian Orthodox Diocese of America²⁹⁾.

СКОБА како видимо даје могућност за стварање заједничке православне политике у САД. Са те тачке гледишта није безначајан ни њен политички утицај. Православни у САД, према проценама из 2008-године броје око 3, 5 милиона припадника. То није велика цифра³⁰⁾. Али ако се подсетимо да је Мајкл Дукакис православни Грк на изборима 1988. био кандидат демократске странке за председника САД³¹⁾ онда се види да православна заједница својим утицајем издалека превазилази свој број на територији САД. Поред председничког кандидата, једне од две најјаче странке православци су били на највишим функцијама у САД. Тако је Џорџ Тенет, био Директор Централне обавештајне агенције и остао је на тој функцији за време владавине два председника из опозиционих политичких партија Била Клинтона и Џорџа Буша, млађег. Он је на тој функцији био од 11. јула 1997. до 11. јула 2004. То је био други најдужи мандат, коју је неки појединац држао у историји те службе³²⁾.

На основу свега реченог види се да је православна српска дијаспора у САД организована на сличан начин на који су организоване остале православне јурисдикције у тој држави. Са те тачке гледишта она представља део целокупног православља у САД. Али је исто тако и део српске православне цркве чије је седиште у матици Србији. Таква организација која има двоструку припадност :једну држави у којој живи а другу земљи порекла. Она тако омогућава да се преко ње може остваривати барем мали културни али и економски и политички утицај на САД Али исто тако преко

29) <http://www.scoba.us/jurisdictions.htm> (13.10.2010)

30) 2008, *The New York Times Almanac*, стр. 410.

31) Исто,стр. 119. О вези религије и председничке функције у САД видети Jevtic Miroљub, «Position of President and Religion within Political System of USA», *Политикологија религије*, бр. 2-2007, год. II. Доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume1_no2/Miroљub_Jevtic.pdf (13.10.2010)

32) http://en.wikipedia.org/wiki/George_Tenet (13.10.2010)

српске православне дијаспоре и САД може вршити утицај не само на саму заједницу у Америци него и на збивања у Србији³³).

Miroljub Jevtic

SERBIAN ORTHODOX DIASPORA AND UNITY OF THE ORTHODOX CHURCH IN USA

Summary

On one territory or in one town can exist only one diocese according to the orthodox ecclesiology.

Precisely speaking, it is not good for two orthodox jurisdictions to coincide at the same territory. This fact is not respected in case of the USA, Australia or Western Europe. Therefore, there is more then one diocese in one city, which coincides with each other. .

If we perceive the position of Serbian Orthodox Church from that point of view, we will very often find on the same territory Serbian Orthodox Church along with other Orthodox jurisdictions of lawfully recognized Orthodox Churches. So, on the same territory we can find Greek, Serbian, Bulgarian, Russian and other Orthodox Churches.

On the other side OCA (Orthodox Church in America) has been established in order to gather all Orthodox worshipers in the USA, but so far it has managed to gather only lesser part of Orthodox worshipers. By far most of Orthodox worshipers stayed connected to national churches such as Greek, Serbian, Bulgarian etc. But, on the other hand it is obvious that this Church would like to reintegrate all Orthodox worshipers in the USA.

From that point of view, it is clear that interests of Serbian Orthodox Church, as well as other Orthodox Churches, are opposite to politics of OCA(Orthodox Church in America).

Keywords: Serbian Orthodox Church, Unity, Orthodox Church in America, national jurisdiction, political interest

ЛИТЕРАТУРА

Ђурић Живојин, «Православна религија у Србији и савремена неолиберална економска политика», у *Политикологија религије*, бр. 1-2007, год. I.

33) Тако је једно време за председника југословенске владе од 14. јула 1992–9 фебруара 1993. био изабран Милан Панић, амерички држављанин http://en.wikipedia.org/wiki/Milan_Pani%C4%87 (13-10.2010)

- Flere Sergej. «Registration of Religious Communities in European Countries», *Политикологија религије*, бр. 1-2010, год. IV, доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume4_no1/7%20-%20sergej%20flere.pdf (3.10.2010)
- Jevtic Miroljub, «Political Science and Religion», *Politikologija religije* br. 1/2007 Vol. I, dostupno i na http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume1_no1/Political_science_and_religion.pdf (2.10.2010)
- Јевтић Мирољуб, *Шинтари и ислам*, Грагомотајица, Прњавор, 1995.
- Јевтић Мирољуб, «Position of President and Religion within Political System of USA», *Политикологија религије*, бр. 2-2007, година II, доступно и на http://www.politicsandreligionjournal.com/images/pdf_files/engleski/volume1_no2/Miroljub_Jevtic.pdf (3.10.2010).
- Jevtic Miroljub, «Position of President and Religion within Political System of USA», *Политикологија религије*, бр. 2-2007, год. II.
- Карапанчић М. Боривоје, *Срби и Српска православна црква у Америци и Канади*, Светосавска књижевна заједница, Београд, 2007.
- Панагопулос Алексиос, *Политички зналај деловања православне цркве у Албанији, 1990-2005*, докторска дисертација, ФПН, Београд, 2009.
- Перић Димшо, *Црквено право*, Правни факултет Београд, Београд, 2006.
- Preobrazenskij Aleksandar, *The Russian Orthodox Church: 10th to 20th century*, Moscow 1988.
- Спасовић Станимир, *Историја српске православне цркве у Америци и Канади 1941-1991*, издање Источник, Епархије канадске, Торонто, Канада, штампано у Београду 1997.
- Secularism versus religion, у *Политикологија религије*, бр. 2-2009, год. III. http://www.politicsandreligionjournal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=19%3A-iii--2--2009&catid=8%3Aarhiva-izdanja&Itemid=9&lang=en (11.10.2010)
- Serafimova Maria, «Religious and Politics: The Case of Bulgarian Orthodox Church», *Политикологија религије*, бр. 1-2007, год. I.
- 2008 *The New York Times, Almanac*.

